

Т. І. Ковалевська – асистент кафедри сучасних європейських мов Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету

Параграфемні засоби як маркери інтонації сучасного англомовного художнього тексту

Роботу виконано на кафедрі англійської філології факультету іноземних мов ЛНУ ім. І. Франка

У статті розглянуто роль, класифікацію та функції параграфемних (метаграфемних) засобів, що функціонують у сучасних друкованих англомовних художніх текстах. Корпус параграфемних засобів стилістики художнього тексту постає як потужна невербальна семіотична система, що є джерелом творення смислу та його прирощення. У письмовому тексті параграфемні одиниці є маркерами інтонації, засобами спрощення візуального сприйняття тексту й особливою смислотворчою системою невербальних знаків.

Ключові слова: параграфемні засоби, додатковий семіотичний код, художній друкований текст, «візуальна грамотність».

Ковалевская Т. И. Параграфемные средства как маркеры интонации англоязычного художественного текста. В статье рассматривается роль, классификация и функции параграфемных (метаграфемных) средств, функционирующих в современных печатных англоязычных художественных текстах. Корпус параграфемных средств стилістики художественного текста предстает как мощная невербальная семиотическая система, являющаяся источником создания смысла и приращивания смысла. В письменном тексте параграфемные единицы служат маркерами интонации, способами визуального упрощения восприятия текста и особой смислотворческой системой невербальных знаков.

Ключевые слова: параграфемные средства, дополнительный семиотический код, художественный печатный текст, «визуальная грамотность».

Kovalevska T. I. Paragraphemic Means as Markers of Intonation in the English Fictional Text. The article explores the roles, classification and functions of paragraphemic (metagraphemic) means functioning in modern English printed fictional texts. The framework of stylistic paragraphemic means in fictional texts presents itself as a powerful nonverbal semiotic system, which is the source of meaning creation and appearance of additional meaning. Paragraphemic units serve as intonation markers, means of simplifying of visual information perception and as a special nonverbal sign system of meaning creation in a printed text.

Key words: paragraphemic means, additional semiotic code, printed fictional text, «visual literacy».

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасні дослідження тексту оперують поняттям параграфемних засобів стилістики, які поєднують пунктуацію, сегментацію тексту, його просторове розташування та будь-які позамовні знаки, включені в структуру тексту (малюнки, фотографії, ідіограми). Параграфеміка – прикладна галузь лінгвістики, яка вивчає графічну організацію тексту та функції невербальних засобів передачі інформації. До параграфем належать усі невербальні засоби, які використовуються в друкованому тексті для передачі та репрезентації інформації, у тому числі й такі, що можуть бути використані без вербальних засобів.

Метою та основним завданням статті є визначення поняття параграфемних засобів стилістики сучасних друкованих англомовних художніх текстів, характеристика особливостей їхнього функціонування в художніх текстах.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Параграфемні одиниці розглядаються як засоби розмежування й актуалізації смислу, що слугують привертанням уваги читача [1; 2; 3; 4; 6]. У межах параграфеміки послуговуються терміном «метаграфеміка». До складу метаграфемних знаків входять невербальні засоби, котрі беруть участь в організації тексту лише разом із вербальними засобами. Серед метаграфемних засобів розрізняють *синграфемні*, або механізми художньо-стилістичного варіювання пунктуаційних знаків, *супраграфемні*, або механізми шрифтового виділення, та *топографемні*, або засоби графічного аранжування тексту [1, 48–50].

Найсуттєвішими функціями параграфемних засобів стилістики в тексті є *інтегративна* (функція поєднання), наприклад: *Sweet after salty was bad for the system, so she had been taught; it could upset the*

whole balance of the dualistic or **female** and **male** principles, **yin** and **yang** [7, 2]; *актуалізації* (функція виділення), наприклад: Mui was not able to retain the names of the leading characters but they were none the less real to her for that. She gave the characters names of her own devising; **Boy, Hairnet, Drinker, Cripple, Crafty, Bad Girl**. The compositive picture she was able to glean of the British population was an alarming one [7, 10]; *делімітативна* (функція розділення), наприклад: It was a joke of long standing between them and Lily would occasionally give the wrong tone when she said «**Ah, Mui**», which uttered in a different pitch meant «**Younger sister**» [7, 9; 6]. Параграфемні засоби посідають особливе місце в системі текстотвірних елементів англomовного постмодерністського тексту, стаючи джерелом творення позамовного контексту. Оскільки сприйняття тексту відбувається через зоровий канал, графічне оформлення є важливою умовою його адекватного розуміння. У письмовому тексті параграфемні засоби, з одного боку, є маркерами інтонації, а з іншого, – засобами спрощення його візуального сприйняття.

Тенденції двох останніх десятиліть свідчать про прагнення сучасної мовної особистості до скорочення текстового простору при одночасному збереженні інформаційного поля (а іноді, й при його збільшенні). Скорочення текстового простору досягається через включення в текст додаткових семіотичних знаків та засобів, котрі виконують функції організації та формування смислу, слугують засобами впливу на читача та, іноді, містять більше інформації, ніж вербальні засоби, використані в тексті.

Ефективне поєднання вербальних та невербальних засобів забезпечує неправильну інтерпретацію тексту. Зростає роль зображень не лише як засобу передачі інформації, але і як засобу спілкування. Очевидно, що іконічна інформація запам'ятовується краще. Проте невербальні (інакше кажучи, параграфемні засоби) відіграють суттєву роль і в плануванні та організації тексту, його комунікативно-прагматичному спрямуванні. Активне введення параграфемних засобів у структуру та семантику тексту позначається і на його розумінні.

Н. Л. Шубіна підкреслює, що метаграфеміка як додатковий семіотичний код бере безпосередню участь у реалізації авторських завдань у межах його комунікативно-цільової програми як відправника, завдань реципієнта в межах його комунікативно-пізнавальної програми як реципієнта та завдань «посередника» між автором, текстом і реципієнтом – інтерпретатора в межах його комунікативно-цільової програми інтерпретатора [6, 186].

Збільшення кількості невербальних елементів у тексті та розширення їх функцій в організації інформаційного континууму тексту обумовлено творчими пошуками автором нових ефективних засобів вирішення комунікативно-прагматичних завдань і внутрішніми адаптаційними процесами, що діють усередині мовної системи й віддзеркалюються в мовленнєвій практиці [6, 185].

Під впливом усного аналога письмовий текст стає одиницею нелінійного сприйняття та розуміння інформації. Друкований текст стає головним у комунікативній діяльності реципієнта і відправника. Автори сучасного художнього тексту використовують різноманітні технічні засоби для створення оригінального тексту, що значною мірою впливає на процес породження тексту на внутрішньому та зовнішньому рівнях. Зміна ціннісних, когнітивних та технічних факторів позначається на мовних і ментальних процесах, соціальній та мовленнєвій поведінці носіїв мови. Аналіз різноманітності та частоти появи метаграфемних засобів у друкованих текстах свідчить про суттєві зміни в механізмах передачі й організації інформації [6, 186]. Розглянемо для прикладу наступний уривок, який демонструє комбіноване використання декількох параграфемних засобів, що підсилюють один одного:

'The search for money and patronage', Columbus says, 'is not so different from the quest for love.'

~ She is omnipotent. Castles fall at her feet. The Jews have been expelled. The Moors prepare their last surrender. The Queen is at Granada, riding at her armies' head.

≈ She overwhelms. Nothing she has wanted has ever been refused.

~ All her dreams are prophecies.

≈ Acting upon information received while sleeping, she draws up her invincible battle plans, foils the conspiracies of assassins, learns of the infidelities and corruptions for which she blackmails both her loyalists (to ensure their support) and her opponents (to ensure theirs). The dreams help her forecast the weather, negotiate treaties, and invest shrewdly in trade.

- ~ She eats like a horse and never gains an ounce.
- ≈ The earth adores her footfall. Its shadows flee before the brilliance of her eyes.
- ~ Her face is a lush peninsula set in a sea of hair.
- ≈ Her treasure chests are inexhaustible.
- ~ Her ears are soft question-marks, suggesting some uncertainty.
- ≈ Her legs.
- ~ Her legs are not so great.
- ≈ She is full of discontents.
- ~ No conquest satisfies her, no peak of ecstasy is high enough.
- ≈ See: there at the gates of the Alhambra is Boabdil the Unlucky, the last Sultan of the last redoubt of all the centuries of Arab Spain. Behold: now, at this very instant, he surrenders the keys to the citadel into her grasp ... there! And as the weight of the keys falls from his hand into hers, she ... she ... yawns.

Columbus gives up hope [8, 112–144].

У наведеному фрагменті спостерігаємо збільшення комунікативної ваги невербальних способів кодування інформації; розширення набору невербальних засобів та знаків, що використовуються в текстах; розширення комунікативно-прагматичних функцій невербальних засобів у друкованих текстах; використання параграфемних засобів як самостійного каналу передачі інформації.

Суттєву роль в організації інформаційного поля тексту відіграють комунікативні фокуси, котрі маркуються за допомогою параграфемних засобів, таких як вертикальний та горизонтальний пробіли, розрядка, використання дужок різного типу, шрифтові варіанти формування рядка, символіка, нарядкові знаки, малюнки, графіки, схеми, фотографії та ін. Підвищена увага до параграфемних засобів зумовлена активним розвитком у них нових функціональних значень у друкованих текстах. Прагматичний потенціал параграфемних засобів сприяє розширенню їх функцій, що привело до зближення та перетину сфер їх прагматичного змісту й функціонування, і є свідченням інтегрованого характеру системи параграфемних засобів англійської мови.

Призначення невербальних елементів у тексті – зробити текст виразним, тісніше пов'язати його зовнішню форму та смисл, компенсувати недостачу інтонаційних і позамовних засобів оформлення висловлення й передачі смислу, які використовуються в усному мовленні, надати тексту більш привабливий та структурований вигляд, сприяти зрозумілості і доступності його смислу.

Адекватне сприйняття й інтерпретація друкованого тексту передбачає наявність у реципієнта так званої «візуальної грамотності», тобто здатності до прочитання образотворчих, типографічних конфігурацій та розпізнавання функцій знаків і засобів, що використовують у тексті [5, 12]. Будь-який сучасний друкований текст містить параграфемні (невербальні) елементи. У цьому сенсі варто говорити про такі тексти як про паралінгвістично активні, оскільки в їхньому творенні задіяні коди різних знакових систем текстів [5, 13].

Висновки. Підсумовуючи викладений матеріал, можна стверджувати, що використання параграфемних засобів у друкованому тексті є не випадковим, а продиктованим новими комунікативними потребами, що відображають зміни в механізмах передання й організації інформації. Прагматичний потенціал параграфемних засобів сприяє розширенню їхніх функцій, що веде до зближення та перетину сфер їхнього прагматичного змісту й функціонування і свідчить про інтегрованість характеру системи параграфемних засобів англійської мови.

Перспективи подальшого дослідження. Перспективним напрямом наукових розвідок із цієї теми вбачаємо дослідження ролі параграфемних засобів у творенні семантики тексту з позиції припущення відсутності відповідних текстотвірних елементів у процесі усної комунікації.

Список використаної літератури

1. Баранов А. Г. Воздействующий потенциал варьирования в сфере метаграфематики / А. Г. Баранов, П. Б. Паршин // Проблемы эффективности речевой коммуникации: сб. науч.-аналит. обзоров / ред.-сост. и авт. введ. Н. А. Безменова, Л. Г. Лузина – М.: ИНИОН, 1989. – С. 41–115.
2. Семейко Е. А. Актуализирующая функция тире в русском языке: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Е. А. Семейко. – Воронеж, 2007. – 186 с.
3. Швецова М. Г. Паралингвистические средства в лингвистике текста [Электронный ресурс] // LingvoMaster: [сайт]. – [М.], 2006–2007. – URL: <http://www.lingvomaster.ru/files/210.pdf>.

4. Шубина Н. Л. Вспомогательные семиотические системы в устной и письменной коммуникации : монография / Н. Л. Шубина, М. А. Антошинцева. – СПб. : ПетроПресс, 2005. – 291 с.
5. Шубина Н. Л. Пунктуация современного русского языка : учеб. для студ. высш. учеб. заведений / Н. Л. Шубина. – М. : Изд. центр «Академия», 2006. – 256 с.
6. Шубина Н. Л. Невербальная семиотика печатного текста как область лингвистического знания / Н. Л. Шубина // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – 2009. – № 97. – С. 184–192.

Список ілюстративного матеріалу

7. Mo T. Sour Sweet. – L. : Vintage Books, 1992. – 279 p.
8. Rushdie S. East, West. – L. : Vintage Books, 1995. – 216 p.

Статтю подано до рекцолегії
12.03.2012 р.

УДК 811.111'42

Н. В. Колбіна – аспірант Київського національного
лінгвістичного університету

**Типологія описів готичного архітектурного простору
в сучасному англomовному романі**

*Роботу виконано на кафедрі лексикології
і стилістики англійської мови імені професора
О. М. Мороховського КНЛУ*

У статті окреслено критерії класифікації та запропоновано типологію описів готичного архітектурного простору в сучасному англomовному романі. Типологію створено з урахуванням інтерсеmiotичної природи досліджуваних образів, специфіки їх поетики, смислотворчих можливостей, лінгвостилістичних, структурних та функціональних особливостей.

Ключові слова: готичний архітектурний простір, інтерсеmiotичний образ, опис, типологія, смислотворчі можливості, повісткування.

Колбіна Н. В. Типологія описаний готического архітектурного пространства в сoвременном англoязычнoм романe. В статье выделены критерии классификации и предложена типология описаний готического архитектурного пространства в современном англoязычнoм романe. Созданная типология предусматривает интерсеmiotическую природу исследуемых образов, специфику их поэтики, смыслообразующий потенциал, лингвостилстические, структурные и функциональные особенности.

Ключевые слова: готическое архитектурное пространство, интерсеmiotический образ, описание, типология, смыслообразующие возможности, повествование.

Kolbina N. V. Typology of Gothic Architectural Space Descriptions in Contemporary English Novel. This paper highlights classification criteria for the typology of Gothic architectural space descriptions in contemporary English novel. The typology suggested relies upon the intersemiotical nature of images under study, their poetics, sense-creating potential, structural and functional peculiarities.

Key words: gothic architectural space, intersemiotical image, description, typology, sense-creating potential, narrative.

Постановка наукової проблеми та її значення. Спрямованість сучасних лінгвопоетологічних студій на розкриття специфіки структурації сучасного художнього тексту, дослідження його нарративної площини, смислотворчих механізмів, мовностилістичних особливостей і семантико-когнітивної структури образів зумовлюють **актуальність** нашого дослідження. Його **метою** є створення типології описів готичного архітектурного простору в сучасному англomовному романі з урахуванням особливостей їх репрезентації, поетики, механізмів конструювання значень і породження смислів. На тлі досягнень вітчизняних (В. А. Кухаренко, О. П. Воробйова, Л. В. Ганецька, О. О. Калінюк,